

במאמר שנכתב ב-1971 - "לקראת מגורים של ערך" - פרש קלמן כ"ץ את משנתו האדריכלית על פיה צריך לאפשר לאנשים להשפיע על אופי מגוריהם, גם כאשר מדובר בבנייה סטנדרטית. קלמן הציע מודל של "חידות בינוי רוויות" המושתתות על עקרונות חברתיים, אקולוגיים וחינוכיים שיהוו מרכיב בסיסי בתכנון עירוני. המאמר שאינו חוסך ביקורת ממערכות התכנון בארץ, מסתיים כדרכו של כ"ץ בנימה אופטימית, בציטוט של הרמב"ם לפיו "מציאות ההכנה" כבר קיימת.

משנת 1993 ועד מותו בספטמבר 2014 עבד עם בנו, אדריכל ירון כ"ץ הממשיך את דרכם המשותפת.

"לאחר שאבי הלך לעולמו, חיפשתי אבן לבנות לו ממנה מצבה. היה לי ברור באיזו אבן היה בוחר, לו ניתנה לו ההזדמנות. לקלמן הייתה חיבה יתרה לאבן, ומבין האבנים הוא אהב את אבני הגליל ומאבני הגליל אהב במיוחד את אבן "עצמון" האפרפרה, או "עצמוני", כפי שכינה אותה סאמיח נופי, קבלן האבן של בניין בית האבות בהרצליה שקלמן תכנן בסוף שנות השמונים.

"התקשרתי למפעל האבן בשפרעם - סאמיח נופי כבר לא עובד, אבל בנו ראמי זכר אותנו והציע שאגיע לראות את מבחר האבנים שיש לו. לאחר פגישה מרגשת לקחנו בקבוק מים ויצאנו לחצר המפעל שבה ניצבו גושי אבן גדולים שנחצבו במחצבה החדשה. עברנו יחד בין הגושים ומדי פעם עמדתי ליד אחד מהם והתזתי עליו מעט מים - כך ניתן לזהות את גוון האבן לאחר הניסור והליטוש. כל הגושים שבדקתי היו צהבהבים מדי, את ה"עצמון" האפרפרה לא מצאתי.

"לפתע ראמי עצר לרגע ואמר - "אני יודע מה אתה מחפש". הוא הוביל אותי אל גוש אבן שהיה מוטל ליד ערימת חול גדולה, לקח מידי את הבקבוק והתיז את שארית המים שהיו בו על האבן. "זאת האבן" אמרתי בהתרגשות. ראמי חייך, "רוצה לשמוע סיפור?... ערימת החול הזאת שאתה רואה לידינו, נמצאת כאן עוד מהתקופה שבה אבי ניהל את המפעל... לפחות חמש עשרה שנים... אולי יותר. אתמול החלטתי לישר קצת את השטח. לקחתי את הטרקטור פיניתי כמה כפות ו... האבן הזאת פשוט הייתה שם".

קלמן כ"ץ שימש במשך השנים בתפקידים ציבוריים, בהם - יו"ר איגוד האדריכלים במחוז ת"א וחבר בוועדה הארכיטקטונית של עיריית ת"א. נוח קלמן, נוח.

קלמן סיים את לימודי התואר הראשון והשני בפקולטה לאדריכלות בטכניון, שם הוא גם לימד במשך מספר שנים. את דרכו כאדריכל החל במשרדו של אריה שרון ולאחר מכן במשרדו של נחום זולוטוב - שניהם מהאדריכלים המובילים שקבעו את דמותה של הבנייה למגורים בארץ. שרון שתכנן את תוכנית האב הראשונה של ישראל התווה את מדיניות השיכונים האנונימיים שפוזרו ביד רחבה בכל רחבי הארץ, זולוטוב - פסל בנשמתו - היה חלוץ הבנייה לגובה בתל אביב.

כאיש מעשה, קלמן העדיף מכל הפרשנויות של המונח "ארכיטקט", את ההגדרה היוונית - "בנאי ראשי". מיומנויותיו במלאכות הבנייה איפשרו לו לא אחת לקחת פטיש או כף - בנאים ולהדגים לפועלים כיצד "עושים זאת נכון". אבל, מעולם לא שכח שתחילתו של המעשה האדריכלי, במחשבה. כשרונו לראות קדימה בא לידי ביטוי לא רק בהיבטים הפיזיים של הבניין, אלא גם ובמיוחד ביכולתו לראות בכל בניין את האדם.

במהלך קריירה בת כחמישים שנה קלמן תכנן מאות פרויקטים בתחומים שונים - בינוי ערים, מבני ציבור, מבני מגורים, מבני משרדים, שימור מבנים ואתרים ועיצוב עירוני. בין הבולטים בהם: מתחם נגה ביפו, פרויקט מגורים ברובע היהודי בירושלים, בית הורים ו"צ"ו בת"א, הרובע הדרומי באופקים, שדרות רגר בבאר שבע, בית אבות משהד בהרצליה, מרכז תרבות יד שטרית בטבריה, אחוזת דוברובין ביסוד המעלה, שימור מושבת הראשונים בראש פינה ואתר השריון בלטרון.

קלמן כ"ץ זכה בתחרויות רבות, הבולטת בהן היתה התחרות לתכנון מחדש של אזור דרום הקריה בת"א. למרות הביקורת המוצדקת על מינהל מקרקעי ישראל שמכר (ללא כל הבחנה תרבותית) את נכסי המורשת, מן הבודדים ששרדו בארץ, הרעיון לשמר כ-40 דונם משטחה של המושבה הטמפלרית שרונה על חלק מבניינה - לפני למעלה משלושים שנה, כאשר תפיסת השימור הייתה עדיין בחיתוליה, יעמוד לזכותו.

1937 – 2014 אדריל קלמן כ"ץ

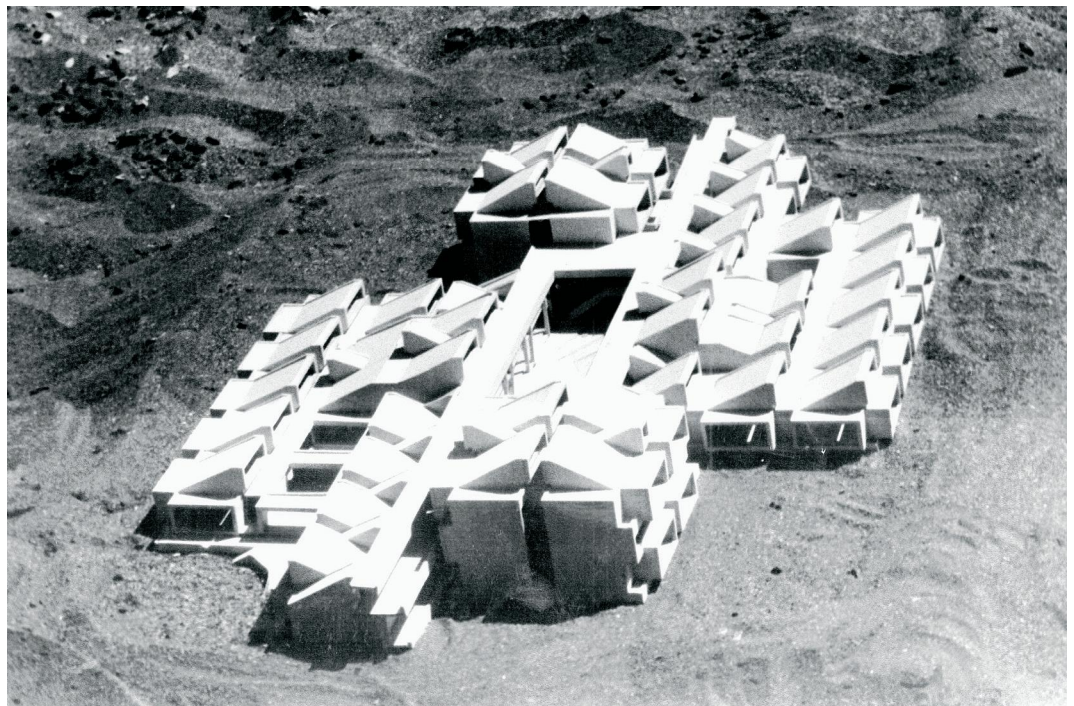
Residential building above the Cardo, the Jewish Quarter, Jerusalem, 1970

מבנה מגורים מעל הקרדו ברובע היהודי בירושלים, 1970

למעלה: "דרום הקריה" (מתחם שרונה) - תוכנית מפורטת למרכז העסקים הראשי של תל אביב.
למטה: "ויצ"ו צרפת" - תוכנית עירונית י"ד תל אביב, 1977-1987 (מודל).
בעמוד השמאלי, למעלה: מרכז תרבות "יד שטרית", טבריה, 1978.
למטה: יד לשריון - אתר הנצחה למורשת חיל השריון, לטרון, 1996 (בשיתוף עם אדריכל ירון כ"ץ)

Top: Yad-Shitrit cultural center Tiberius, 1978.

Bottom: Yad-La'Shiryon - Armored Corps Memorial Site at Latrun, 1996 (in collaboration with architect Yaron Katz). **Right page, Top:** South Hakiryia (Sarona domain) – detailed master plan for the main business center of Tel Aviv.

Bottom: WIZO France High School, Tel Aviv, 1977-1987 (maquette).

"אחוזה דוברובין" אחוזת איכרים שנבנתה ביסוד המעלה ב-1909 ושוחזרה לפרטיה ב-1986.
 למטה: גן העיר, טבריה 2003. הצעה למרכז מסחרי עם גג ירוק, שיועד לשמש מנוף לטיפוח גן ציבורי.
 בעמוד השמאלי: כיכר וסימטה - רישום של קלמן מטייל בטוסקנה

This page: Plaza and an alley – sketched by Kalman Katz during a visit to Tuscany.

Right page, top: Dubrovin Farm - built in 1909 at Yesod Hama'ala, and meticulously reconstructed in 1986.

Bottom: "Gan Ha-ir", Tiberius, 2003 - A proposal for a commercial center with green roof top intended to encourage the fostering of the (then) existing city park.

architects don't die they just move away

late architect kalman katz

Rachel Ben-Aharon

Kalman Katz completed his first and second degrees in the Faculty of Architecture at the Technion, where he also taught for several years. He began his career as an architect in Arie Sharon's firm, and later in Nahum Zolotov's firm – both leading figures who determined the nature of housing in Israel. Sharon, who designed the first master plan for Israel, outlined the common residential blocks scattered throughout the country; Zolotov – a sculptor at heart – was a pioneer in planning high-rise buildings in Tel Aviv.

In an article written in 1971 "Towards a Meaningful Residence" – Kalman Katz outlined his architectural discipline, according to which people should be able to influence the character of their residences, even in the case of standard building. Katz suggested a model of dense building units, based on social, ecological and educational values, which may constitute a basic component of urban planning. The article, which does not refrain from criticizing the planning systems in Israel, ends on a typically optimistic tone, quoting the Rambam's idea whereby the "preparation reality" is already present.

As a man of action, Kalman favored the Greek definition of "Chief Builder" out of the many interpretations of the term "Architect". His building skills often enabled him to take a hammer or brick trowel and demonstrate to the workers how "to do it right". But he never forgot that the act of planning always starts with thinking. His talent to foresee was expressed not only in the physical aspects of the building, but also and especially in his ability to see the people behind the building.

During fifty years of an impressive career, Katz planned hundreds of projects in various fields – urban planning, public buildings, housing, office buildings, as well as conservation of buildings and sites. His famous projects were the Noga domain in Jaffa, a residential building above the Cardo in the Jewish Quarter in Jerusalem, WIZO old age home in Tel Aviv, the Southern Quarter in Ofakim, Rager Boulevard in Be'er-Sheva, Mashad old age home in Herzliya, Yad Shitrit cultural

center in Tiberius, Dubrovin Farm in Yesod Hamaala, the preservation of the Founders' Settlement in Rosh Pina, and the Armored Corps Memorial Site at Latrun.

Kalman Katz won many prizes, the most notable being the competition for South of the Kirya in Tel Aviv. Despite justified criticism of the "Israel Land Authority" who sold (without any cultural regret) one of the very few heritage assets in Israel. It was Kalman's idea to conserve about 40 dunams of the Sarona Colony together with some of its buildings, more than thirty years ago, when the subject of conservation was still in "diapers".

From 1993 until his death in 2014, he worked with his son, architect Yaron Katz, who continues their common path.

"When my father died, I searched for a rock for his gravestone. It was clear to me which rock he would have chosen if he'd had the chance. Kalman had a great love of stones, and above all he loved the Galilee stone. And among the Galilee stones he particularly loved the grayish "Atzmon", or "Atzmoni", as coined by Samih Nofi - the stone contractor at the elders' home that Kalman planned in Herzliya during the late 1980's.

"I called the stone factory in Shfaram – Samih Nofi no longer works there, but his son Rami, who remembered us, suggested I come and see a selection of their stones.

"After a short exciting reunion, we took a bottle of water and went out to the factory

yard where large rocks from the new quarry were stocked. We strolled among the rocks and every now and then I stood next to one of them and splashed some water on it – this way you can imagine the shade the rock will have after being sawed and polished. All the rocks I checked were too yellowish; the grayish Atzmoni was nowhere to be found. Suddenly Rami paused for a moment and said – 'I know what you're looking for'. He guided me to a rock that was lying next to a big pile of sand, took the bottle from my hand and splashed the remaining water on it. 'This is the rock', I said excitedly.

"Rami smiled. 'Want to hear a story..? The pile of sand you see next to us has been here since the time my father managed the factory... at least fifteen years ago. Yesterday, I decided to flatten the ground a little. I took the tractor, cleared away a few shovelfuls and... the rock was simply there!'"

Over the years, Kalman Katz served in public roles, among them Chairman of the Architect Union Tel Aviv branch, and a member of the Architectural Committee of the Tel Aviv municipality.

Rest Kalman, Rest in peace.

You played a tune on the guitar and your voice trembled

editorial

Sometimes I think that what they do to him isn't fair. He's not really the nerd people might think. I mean – just a member of a kibbutz who tried and successfully reached the heights of Israeli politics without any apparent talent. Few people know that he was an outstanding student in high school and played the clarinet in Haifa's youth orchestra. During his military service he served as Squad Commander; he was an outstanding sergeant and finished military service with the rank of Staff Sergeant. Later on he was a dairy farmer on kibbutz, operated a bulldozer and, during the Yom Kippur War, he fought fiercely in the occupation of Suez. After the war he joined the regular army, graduating with honors from an officers' course, and went on to excel in all his military duties... He was wounded, recovered, and went to university, but somehow he was always persuaded to return, until he was appointed Chief of Staff. Politically right-wing, he opposed the Gaza separation and his tenure as Chief of Staff came to an end. Returning to university, he studied, studied, studied until, in March 2013, he was appointed Defense Minister and started running our lives according to his worldview whereby what doesn't work with force might perhaps work with more force.

Listen, Moshik, it's no secret that you messed up big time in the war, especially with the issue of the tunnels. You and everyone behind, in front, and above you just didn't get it that no power on earth can defeat spirit. Far be it from me to lecture you and others like you, and really, I don't blame you. Think what you like about neighbors, I also wouldn't mind getting rid of some of mine. But as an architect, I've learned that you think before you act, and I'm not at all sure that what you think is what I think. However, since you're so skillfully cooking up the next intifada (and, probably, a war for dessert), I'm worried.

I'm speechless, Bogie, but I trust that as a music lover and clarinet player you are familiar with Yankale Rotblit's enchanting song:
"I was alone and I lost my way
And you came, you came to me in time.
You gave me your hand, you showed me the way
to many things
You brought a smile as beautiful as a flower and the
strength to believe".
(But you didn't seem to notice that...)
"Things you see from there you don't see from
here".

I read that the Cabinet is afraid that in the next war, Hezbollah will try to conquer part of the Galilee by tunneling under the border fence; and Bibi says many billions more will be needed for the defense budget.

Mr. Defense Minister, I've been in possession of secret information for weeks now, ever since I read that the Research Department of Archaeology at the University of Birmingham discovered an entire city beneath the prehistoric site of Stonehenge; they uncovered temples, burial sites and ... miles and miles of long tunnels.

I wouldn't bother you with this "architectural" information if it weren't written there in black and white that this simple mapping was done two years ago by means of ordinary underground radar, long before Hamas taught us an important lesson in archaeological excavation. I Googled and found out the names of two professors who've been studying Stonehenge for several years - Dimiter Angelov, Professor of Byzantine History, and no less important – Eamonn Baldwin (might even be a Jew), Research Fellow in Remote Sensing, VISTA (Don't worry, I saved you the link).

I have to say that as things look right now, I'm worried that your next stop might be the Prime Minister's office, and that's scary.

"Spirit rose in me, a singing spirit, and time seemed to stand still, and I remember each flavor and scent ..."

You gave me a 'hand', Bogie. Do me a favor and take it back.

Arch. Dr. Ami Ran